

دانشگاه علامه طباطبایی
دانشکده حقوق و علوم سیاسی
پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته حقوق بین الملل

موضوع

منارعه اسرائیل - فلسطین در پرتو دکترین مسئولیت حمایت

استاد راهنما

جناب آقای دکتر همایون حبیبی

استاد مشاور

جناب آقای دکتر سید قاسم زمانی

دانشجو

الهام آخوندان

بهمن ماه - ۱۳۸۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حمد و سپاس بی نیاز بنده نواز را که هر لحظه به ما نعمت بخشید. ستایش از آن اوست و هر آن کس که در رسالت آموزگاری آموخت که آموختن، برترین اندیشه است.

دروود و خالصانه ترین تشکرات قلبی ام ، نثار اساتید گران قدم که دلسوزانه مرا در مسیر علم همراهی کردند.

از جناب آقای دکتر همایون حبیبی به جهت جدیت ایشان در بررسی و ارزیابی مراحل مختلف این پژوهش سپاسگذاری می کنم.

با تقدیر و تشکر از راهنمایی ها و مساعدت های مفید و فراوان جناب آقای دکتر سید قاسم زمانی ، که سخنان ایشان همواره سر لوحه زندگی ام خواهد بود.

باتشکر از زحمات جناب آقای دکتر صلح چی داور محترم که نکات ارزنده ای را متذکر شدند.

با سپاس از آقای دکتر امیر ساعد وکیل که با بصیرت و سعه صدر خود اینجانب را راهنمایی کردند.

تقدیم به

مادرم که نسیم نوازش هایش، به من آرامش بخشید.

وپدرم که طراوت واژه هایش ، به من طراوت بخشید.

فهرست اجمالی مطالب

چکیده.....	۱
مقدمه.....	۲
بخش اول: ناکامی جامعه بین المللی در حل معضل فلسطین.....	۹
فصل اول - پیشینه تاریخی سرزمین فلسطین و سیر تاریخی شکل گیری اسرائیل.....	۹
فصل دوم- قابلیت اعمال حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه در فلسطین.....	۲۱
فصل سوم- موارد نقض حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه در فلسطین.....	۲۷
بخش دوم : مسئولیت جامعه بین المللی در قبال منازعه اسرائیل فلسطین.....	۶۰
فصل اول- دکترین مسئولیت حمایت ولزوم واکنش جامعه بین المللی.....	۶۱
فصل دوم- قابلیت اعمال دکترین مسئولیت حمایت در فلسطین.....	۸۳
نتیجه گیری.....	۱۱۳
منابع و ماخذ.....	۱۱۹

فهرست تفصیلی مطالب

۱	چکیده
۲	مقدمه
۹	بخش اول: ناکامی جامعه بین المللی در حل معضل فلسطین
۹	فصل اول - پیشینه تاریخی سرزمین فلسطین و سیر تاریخی شکل گیری اسرائیل
۹	مبحث اول- موقعیت جغرافیایی سرزمین فلسطین
	Error! Bookmark not defined ..... سیر تاریخی شکل گیری اسرائیل
۱۰	بند اول - قبل از جنگ جهانی اول
۱۳	بند دوم- بعد از جنگ جهانی اول
۱۶	مبحث سوم - تأسیس دولت اسرائیل توسط سازمان ملل متحد
۱۸	مبحث چهارم- تجاوز اسرائیل به سرزمین و حقوق ملت فلسطین
۲۱	فصل دوم- قابلیت اعمال حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه در فلسطین
۲۲۲۱	مبحث اول- قابلیت اعمال حقوق بشر در فلسطین
۲۲	بند اول - میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی
۲۳	بند دوم- میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۲۳	بند سوم - کنوانسیون حقوق کودک
۲۴	مبحث دوم- قابلیت اعمال حقوق بشر دوستانه در فلسطین
۲۴	بند اول - کنوانسیون های ۱۹۰۷ لاهه
۲۴	بند دوم - کنوانسیون چهارم ژنو مورخ ۱۹۴۹
۲۷	فصل سوم- موارد نقض حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه در فلسطین توسط اسرائیل
۲۷	مبحث اول- نقض های اساسی حقوق بشر
۲۷	بند اول - نقض حق حیات
۳۰	بند دوم - نقض حق دسترسی به غذا و آب
۳۲	بند سوم - نقض حق آزادی تردد

- بند چهارم - نقض حق آزادی انتخاب محل زندگی ۳۳
- بند پنجم - نقض حق مالکیت ۳۴
- بند ششم - نقض حق بر بهداشت ۳۶
- بند هفتم - نقض حق آموزش ۳۷
- بند هشتم - نقض حق آزادی مذهب ۳۹
- مبحث دوم - سایر نقض های حقوق بشری ۳۹
- بند اول - اخراج آوارگان و نقض حق بازگشت پناهندگان ۳۹
- بند دوم - نقض حق کار ۴۲
- بند سوم - اعمال شکنجه ۴۴
- بند چهارم - اعمال تبعیض نژادی ۴۶
- بند پنجم - نقض حق برخورداری از دادرسی منصفانه ۴۷
- مبحث سوم - نقض های حقوق بشردوستانه ۴۷
- بند اول - نقض اصل تفکیک ۴۸
- بند دوم - ممانعت در ارائه کمک های بشردوستانه ۵۰
- بند سوم - نقض اصل تناسب ۵۱
- بند چهارم - ممنوعیت حملات کورکورانه ۵۲
- بند پنجم - نقض اصل احتیاط ۵۳
- بند ششم - ممنوعیت استفاده از سپر انسانی ۵۴
- بند هفتم - استفاده از ابزارهای غیر مشروع نبرد ۵۴
- بند هشتم - مجازات جمعی ۵۶
- نتیجه گیری ۵۸
- بخش دوم : مسئولیت جامعه بین المللی در قبال منازعه اسرائیل فلسطین ۶۰
- فصل اول - دکترین مسئولیت حمایت ولزوم واکنش جامعه بین المللی ۶۱
- مبحث اول - خاستگاه نظری دکترین مسئولیت حمایت ۶۱
- مبحث دوم - مفهوم دکترین مسئولیت حمایت ۶۳
- بند اول - بازیگران دکترین مسئولیت حمایت ۶۴
- بند دوم - عناصر مؤتلفه دکترین مسئولیت حمایت ۶۴

۶۴	.....۱.مسئولیت پیشگیری
۶۵	.....۲.مسئولیت واکنش
۶۶	.....۳.مسئولیت بازسازی
۶۶	.....مبحث سوم- دیدگاه حامیان دکترین مسئولیت حمایت
۶۷	.....مبحث چهارم- دیدگاه منتقدان دکترین مسئولیت حمایت
۶۹	.....مبحث پنجم- مبانی موضوعه دکترین مسئولیت حمایت
۶۹	.....بند اول- اقدامات دبیرکل ملل متحد
۷۰	.....بند دوم- اقدامات مجمع عمومی ملل متحد
۷۱	.....بند سوم- اقدامات شورای امنیت ملل متحد
۷۲	.....مبحث ششم- اجرای دکترین مسئولیت حمایت
۷۲	.....بند اول- اصول حاکم بر اجرا
۷۳	.....بند دوم- چالش های اجرای دکترین مسئولیت حمایت
۷۵	.....بند سوم- توصیه های ناظر بر بهبود اجرا
	.....مبحث هفتم- لزوم واکنش جامعه بین المللی در قبال نقض حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه
۷۷۷۷	.....توسط اسرائیل
۷۷	.....بند اول- تعهدات ناشی از هنجارهای لازم الرعایه بین المللی
۸۲	.....بند دوم- مسئولیت بین المللی سایر دولتها
۸۳	.....فصل دوم- قابلیت اعمال دکترین مسئولیت حمایت در فلسطین
	.....مبحث اول - احرازمسئولیت بین المللی اسرائیل توسط دیوان بین المللی دادگستری
<u>۸۴</u>	.....
<u>۸۴</u>	.....بند اول : الزام اسرائیل به رعایت تعهدات بین المللی خویش
<u>۸۵</u>	.....بند دوم: الزام اسرائیل به خاتمه بخشیدن به نقض تعهدات بین المللی خویش

مبحث دوم - اقدامات مجمع عمومی و شورای امنیت در قبال نقض حقوق بشر و حقوق بشر	
دوستانه در فلسطین	۸۶
مبحث سوم - مسئولیت سیاسی اسرائیل	۸۷
مبحث چهارم - فشار دیپلماتیک	۸۷
مبحث پنجم - اعمال تحریم	۹۱
مبحث ششم - اقدام به نفع عموم	۹۲
مبحث هفتم - اقدام متقابل	۹۳
مبحث هشتم - سازوکارهای قضایی	۹۴
بند اول - دادخواهی داخلی	۹۴
بند دوم - دادخواهی در دادگاه‌های ملی دولت‌های ثالث	۹۴
بند سوم - تشکیل دادگاه کیفری بین‌المللی ویژه	۹۹
بند چهارم - رسیدگی دیوان کیفری بین‌المللی	۱۰۲
مبحث نهم - مداخله نظامی	۱۰۴
مبحث دهم - مسئولیت بازسازی	۱۰۴
بند اول - مرمت و بازسازی آسیب‌ها و خسارات	۱۰۵
بند دوم - وضعیت اصل حق تعیین سرنوشت مردم فلسطین	۱۰۶
نتیجه‌گیری	۱۱۳
منابع و ماخذ	۱۱۹

چکیده

باتوجه به طولانی شدن منازعات بین اسرائیل و فلسطین وعدم کارایی راهکارهای به کار گرفته شده و با توجه به لزوم واکنش جامعه بین المللی در قبال نقض حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه توسط اسرائیل،هدف پژوهش اثبات این امر است که دکترین "مسئولیت حمایت" می تواند راهکار موثری برای پایان بخشیدن به بحران انسانی موجود در فلسطین بوده و مبنای مناسبی برای حل و فصل اختلافات مربوط به فلسطین تلقی شود. به منظور اثبات این فرضیه ابتدا بررسی پیشینه تاریخی فلسطین و سیر شکل گیری اسرائیل انجام شدو موارد نقض حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه توسط اسرائیل احصا شد.پس از آن قابلیت اعمال دکترین مسئولیت حمایت بر بحران مذکور مورد بررسی قرار گرفت.نتایج بدست آمده از این پژوهش نشان می دهد که دکترین مسئولیت حمایت می تواند راهکار مناسبی برای حل بحران فلسطین محسوب شود.

مقدمه

سرزمین فلسطین سالیان طولانی است که محل نزاع و درگیری می باشد که در نتیجه آن انسان های بیشماری جان خود را از دست داده اند. این درگیری ها به شدتی است که مسئله این سرزمین تبدیل به یک بحران بین المللی شده است.

منشا اصلی بحران فلسطین به جنگ جهانی اول و تجزیه امپراطوری عثمانی از سوی متفقین ، نظام نمایندگی مندرج در میثاق جامعه ملل ، سپس تصمیم سازمان ملل دایر بر تقسیم فلسطین بر می گردد.

در اواخر قرن نوزدهم نهضتی در اروپا شکل گرفت که هدف آن تشکیل کشوری یهودی در فلسطین بود . سران حزب یهود در کنگره بال ضمن صدور اعلامیه ای به عنوان سخنگوی عالم یهود، اعلام وجود کردند . به دنبال کنفرانس صلح ورسای، کنفرانس شورای متفقین در سال ۱۹۲۰ قیمومت فلسطین را به انگلیس سپرد.

بحران فلسطین از همان ابتدا با مسایل بین المللی و سیاست قدرتهای بزرگ ارتباط داشت به عبارت دیگر ظهور صهیونیسم به عنوان یک ایدئولوژی سیاسی در پایان قرن نوزدهم به سرعت با سیاست های بین المللی و به ویژه سیاست خارجی قدرت های اروپایی نظیر انگلیس ، فرانسه و آلمان گره خورده و از سوی دیگر نقش انگلیس به عنوان قیم فلسطین ، بعد از جنگ جهانی اول و نقش این قدرت بزرگ در فراهم ساختن زمینه های بر پایی دولت یهود در فلسطین امری آشکار و شناخته شده است.^۱

در آستانه جنگ جهانی دوم، دولت بریتانیا تدابیر جدی جهت محدود نمودن مهاجرت یهودیان به فلسطین اتخاذ نمود. این امر باعث شد که گروههای یهودی مبارزه قهر آمیز خود را چه علیه ساکنان بومی فلسطین و چه علیه نظامیان انگلیسی شروع کنند.

پس از آن بریتانیا که دیگر قادر به اداره فلسطین نبود، از سازمان ملل درخواست نمود که مساله فلسطین را در دستور کار اجلاس آینده مجمع عمومی بگذارد. مجمع عمومی تصمیم گرفت که سرزمین فلسطین به دو بخش عربی و یهودی تقسیم شود. بنابراین قرار شد که دولت انگلیس از اول

---

^۱ حمیداحمدی، ”صلح فلسطینی-اسرائیلی، بررسی ریشه های بین المللی، منطقه ای و درون فلسطینی“، مجله سیاست خارجی، (تهران، سال سیزدهم، شماره ۳، ۱۳۷۸)، ص ۷۲۵.

اوت ۱۹۴۸ به حضور خود در این سرزمین پایان دهد. به دنبال آن در ۱۵ می ۱۹۴۸ شورای ملی یهود در تل آویو تشکیل شد و موجودیت دولت اسرائیل توسط "دیوید بن گورین" اعلام گردید. در نتیجه اعراب تصمیم گرفتند در برابر تجزیه وطن مقدس خود مقاومت کنند.

با شدت گرفتن درگیری‌های فلسطینیان و یهودیان، مجمع عمومی و شورای امنیت تلاش کردند تا به خشونت‌ها پایان دهند، اما به توفیقی دست نیافتند و در هر حال با شدت گرفتن این درگیری‌ها، جنگ اول خاورمیانه میان اعراب و اسرائیل به وقوع پیوست.

بعد از جنگ جهانی دوم نیز درگیری‌های میان مسلمانان و یهودیان غاصب شدت گرفت. بعد از اشغال فلسطین نیروهای مردمی دست به تشکیل سازمانهای آزادی بخش زدند. همه آنها خواهان حق حاکمیت خود و بیرون راندن اسرائیل از سرزمینهای فلسطین بوده اند.

تأسیس رژیم اسرائیل و به فراموشی سپرده شدن حق فلسطینیان در تشکیل دولتی مستقل، سبب شد که نزاع میان اعراب و اسرائیل گسترش یابد که جنگ ۱۹۵۶ سوئز و حتی جنگ ۱۹۶۷ و ۱۹۷۳ از مصادیق آن بود. با شدت گرفتن درگیری و منازعه در فلسطین، تلاش‌هایی برای برقراری صلح در این منطقه صورت گرفت.

از جمله در سال ۱۹۷۸ با انعقاد قراردادهای کمپ دیوید بین مصر و اسرائیل، ترتیبات مربوط به وضعیت خودگردانی در کرانه غربی رود اردن و نوار غزه تنظیم شد. در سال ۱۹۸۸ شورای ملی فلسطین در الجزیره، اعلامیه تشکیل دولت فلسطین را با مرکزیت قدس شریف صادر کرد. در سال ۱۹۹۱ "جیمز بیکر" وزیر خارجه آمریکا، پیشنهاد گردهمایی برای یک کنفرانس منطقه‌ای برای صلح در خاور میانه را مطرح کرد. به دنبال آن کنفرانس مادرید تشکیل شد. پس از برگزاری این کنفرانس، موجی از خوش بینی نسبت به فرآیند صلح در جهان عرب به وجود آمد. در اواخر اوت ۱۹۹۳، پس از یازده دور مذاکره دوجانبه که در طول سالهای ۱۹۹۲ و ۱۹۹۳ برگزار شد، سازمان آزادی بخش فلسطین و اسرائیل، با اعلام دستیابی به توافق و به رسمیت شناختن یکدیگر جهان را غافلگیر کردند.^۱ در ۱۳ سپتامبر ۱۹۹۳ اعلامیه اصول خودگردانی معروف به "اسلو یک" در واشنگتن امضا گردید. به دنبال آن پس از چند موافقتنامه افزایش حدود خودگردانی در کرانه غربی و نوار غزه در سال ۱۹۹۵ امضا گردید و این توافقنامه به "اسلو دو" شهرت یافت.

در این راستا، رئیس جمهور آمریکا در نشست سران عرب در "شرم الشیخ" به ارائه طرح "نقشه راه" پرداخت. اما این فعالیت‌ها تاکنون نتایج مثبتی در پیش نداشته است.

---

^۱ - ساختار دولت صهیونیستی اسرائیل، تالیف موسسه الدراسات الفلستینیه، ترجمه علی جنتی، (تهران: انتشارات موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر تهران، چاپ نخست، ۱۳۸۵)، ص ۳۴۶.

همچنین با وجود اینکه سازمان ملل قطعنامه های زیادی را در زمینه حل این بحران بین المللی صادر کرده است . لیکن از منظر حقوق بین المللی بشر دوستانه جنایات متعددی در این سرزمین به وقوع پیوسته است. علاوه بر آن دیوان بین المللی دادگستری در سال ۲۰۰۴ رای مشورتی در قضیه دیوار حائل صادر کرده است. دیوان بین المللی دادگستری در رای مشورتی به صراحت موارد نقض حقوق بین الملل و حقوق بشر و بشر دوستانه را برشمرد.

با این حال حتی رای مشورتی ۲۰۰۴ نیز نتوانست این بحران را حل کند و اخیرا در مورد جنگ ۲۲ روزه اسرائیل - غزه شاهد نقض بسیاری از موازین حقوق بشر دوستانه بودیم. گزارش گلدستون هر گونه اقدام و جنایت اسرائیل علیه غیر نظامیان فلسطینی را محکوم کرد و موارد نقض موازین بین المللی در آن برشمرده شده است.

اما گزارش آقای گلدستون نیز نتوانست دورنمای درستی برای پایان بخشیدن به این درگیری ها باشد. حقوق بنیادین بشری همانند حق تعیین سرنوشت برای ملت ها در مورد مردم فلسطین همچنان اعمال نمی شود .

بنابر این ما هر روز شاهد نقض موازین و اصول حقوق بشر و بشر دوستانه در این سرزمین هستیم و تلاش های سازمان ملل و شورای امنیت در این زمینه با وجود جو سیاسی حاکم ، کارایی لازم را نداشته است. با این حال حمایت از مردمی که حقوق اساسی شان مورد تجاوز و تخطی قرار می گیرد، رسالت جامعه بین المللی است. دکترین مسئولیت حمایت گویای این رسالت بین المللی است.

مهمترین مبانی موضوعه دکترین مسئولیت حمایت در بندهای ۱۳۸ تا ۱۴۰ اعلامیه نشست جهانی ۲۰۰۵ مطرح شد.^۱

تدوین کنندگان گزارش مسئولیت حمایت در جمع بندی یافته های خود در صدد ارائه تعریفی دوباره از حاکمیت توأم با مسئولیت بر آمده اند.

عقیده اصلی این است که در جامعه جهانی امروز، حاکمیتی که در نظام وستفالیایی فرض شده است باید به سمت حاکمیت به مثابه مسئولیت سوق داده شود و این امر دلالت بر یک مسئولیت دوگانه دارد . در سطح داخلی دولت مسئول به برقراری امنیت برای شهروندان خود در تامین حقوق بشر

---

¹ 2005 World Summit Outcome, 20 September, 2005.
Available at : <http://daccessdds.Un.org/doc/UNDOC/LTD/NO5/511/30/PPI>

آنان است و در سطح خارجی یعنی در برابر جامعه بین المللی هم این مسئولیت وجود دارد و این امر موجب رشد روز افزون و سریع قواعد و هنجارها ، در زمینه حقوق بشر

می باشد.^۱

بنابر این یک اجماع بین المللی وجود دارد که همانگونه که دولت ها به واسطه حاکمیت دارای حقوقی در عرصه بین المللی می باشند، در نتیجه در بر دارنده مسئولیت هایی نیز می باشند .

پیامد این مسئولیت دوگانه این است که مداخله در موارد اضطراری که یک دولت قادر نیست یا مایل نیست از شهروندان خود حمایت به عمل آورد ، مجاز خواهد بود.

اصولا این مداخله توسط شورای امنیت صورت می گیرد اما اگر شورای امنیت به دلیل وتوی اعضا نتواند اقدامی لازم به عمل آورد یا به هر ترتیبی قادر به اتخاذ تصمیم نباشد، ائتلاف دولت ها می تواند مفید واقع شود .البته در صورتی که معیارها ی دیگر تحقق یافته باشد و از نظر افکار عمومی مشروع باشد.^۲

در نتیجه حاکمیت دولت، مسئولیت را در بر می گیرد و مسئولیت اولیه هر دولت حمایت جمعیتش است . اما هنگامی که مردم در نتیجه جنگ داخلی ، شورش ، سرکوبی یا ناتوانی دولت از صدمات جدی رنج می برند و دولت مشتاق یا قادر به متوقف کردن و دفع آن نمی باشد ، این مسئولیت به جامعه بین المللی واگذار می شود.

مسئولیت حمایت شامل مسئولیت پیشگیری^۳، مسئولیت واکنش^۴ و مسئولیت بازسازی^۵

می باشد.^۶

دکترین مسئولیت حمایت در راستای حمایت از حقوق و آزادی های اساسی بشر میتواند در بسیاری از مصادیق نقض این حقوق کار آمد باشد.یکی از این مصادیق بحران فلسطین می باشد.

¹Carlo Focarelli, "The responsibility to protect doctrine and humanitarian intervention, too many ambiguities for a working doctrine", *Journal of Conflict & Security*. (Oxford University, 2008.), p, 194.

²Alicia L. Banon, "The responsibility to protect, the un world summit and question of unilateralism", *the yale law journal*. 2006, p1157.

³ responsibility to prevent

⁴ responsibility to react

⁵ responsibility to rebuild

سؤال اصلی

آیا دکتربن مسؤلبت حمايت ميتواند در پايان بخشيدن به منازعه اسرئيل - فلسطين موثر واقع شود؟

فرضيه

دکتربن مسؤلبت حمايت مي تواند مبنايي براي تعهد دول ديگر به اطمينان براي رعايت حقوق بنيادين بشر و حقوق بين الملل بشر دوستانه در سرزمين هاي اشغالي فلسطين محسوب شود.

سؤال فرعي

چرا تا کنون با استفاده از موازين و مقررات موجود حقوق بين الملل حل بحران اسرئيل - فلسطين ممکن نشده است؟

فرضيه فرعي

بحران فلسطين - اسرئيل در چارچوب نظام حاکميت محور حقوق بين الملل فارغ از ابعاد انساني آن تنها با توجه به منافع سياسي دولت هاي ذی ربط مورد ملاحظه قرار گرفته است .

الف : سابقه پژوهش

منابع و مطالب راجع به مسائل فلسطين و اسرئيل از حيث کتب و مقالات به وفور به زبان فارسي يافت مي شود . با توجه به گستردگي مطالب نگارنده سعي مي کند مطالب مرتبط و متناسب با موضوع پايان نامه حاضر مي باشد . گرد آوري و منتخب نمايد و در خلال متن به آن ارجاع شود .

در مورد موضوع مسؤلبت حمايت مقالات انگليسي متعددي موجود است . چند کتاب هم در اين زمينه به زبان انگليسي تا ليف شده است . اما منابع فارسي با محدوديت بيشتري روبرو بود . پايان نامه هايي به زبان فارسي هم موجود مي باشد که در بخشي از آن ها به دکتربن مذکور اشاراتي شده است که بعضي از آنها هنوز دفاع نشده است .

به عنوان مثال، بخشی از رساله دکتری آقای امیر ساعد وکیل با نام "ترغیب و تشویق دولت‌ها به رعایت حقوق بنیادین بشر و بشر دوستانه"، مطالبی در زمینه دکترین مسئولیت حمایت دارد.^۱

همچنین بخشی از مقاله آقای سجاد سلطان زاده تحت عنوان "بررسی حقوقی استناد روسیه به دکترین مسئولیت حمایت در حمله به گرجستان" به بررسی دکترین مذکور پرداخته است.^۲

در رابطه با جایگاه دکترین مسئولیت حمایت در منازعه اسرائیل - فلسطین پژوهشی مستقلی صورت نگرفته است، لذا نگارنده به تطبیق دکترین مذکور بر قضیه پیش رو پرداخت.

د: روش پژوهش

شیوه گردآوری اطلاعات و مطالب در این پژوهش، مطالعه آرشیوی و بررسی کتابخانه ای است و روش های تحقیق به کار گرفته شده در آن نیز به شکل تحلیلی - نظری و توصیفی می باشد.

ز: اهداف پژوهش

با توجه به طولانی شدن منازعات بین اسرائیل و فلسطین و عدم کارایی راهکارهای مختلف، نگارنده بر این باور است با طرح دکترین جدید مسئولیت حمایت می توان این بحران را حل و فصل نمود و در طی این پایان نامه تلاش می شود راه حل اختتام این بحران در پرتو دکترین مسئولیت حمایت ارائه شود.

ه: سازماندهی پژوهش

موارد مذکور در پژوهش حاضر بر مبنای دو بخش طبقه بندی شده است. بخش اول تحت عنوان ناکامی جامعه بین المللی در حل بحران فلسطین، شامل سه فصل می باشد.

ابتدا در فصل اول، مسئله پیشینه تاریخی سرزمین فلسطین و سیر تاریخی شکل گیری اسرائیل مورد بررسی قرار گرفت. فصل دوم در مورد قابلیت اعمال حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه در سرزمین

---

^۱ - امیر ساعد وکیل، *تعهد دولت‌ها به ترغیب و تضمین رعایت حقوق بنیادین توسط دیگر دولت‌ها*، رساله برای اخذ درجه دکتری، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۸۸.

^۲ - سجاد سلطان زاده، "بررسی حقوقی استناد روسیه به دکترین مسئولیت حمایت در حمله به گرجستان"، *فصلنامه سیاست خارجی*، تهران، سال بیست و سوم، شماره ۴، زمستان ۱۳۸۸.

اشغالی فلسطین می باشد. در این فصل به اثبات این مسئله پرداختیم که اسرائیل به عنوان دولت اشغالگر موظف است قوانین و مقررات حقوق بشری و حقوق بشر دوستانه را در مورد مردم تحت سلطه اش اعمال کند. فصل سوم این بخش به موارد نقض حقوق بشر و بشر دوستانه مردم فلسطین توسط اسرائیل می پردازد و معین می شود که اسرائیل نه تنها از این مردم حمایت نکرده است، بلکه حقوق اساسی و قواعد بنیادین حقوق بین الملل را به طور جدی نقض کرده است. بخش دوم تحت عنوان مسئولیت جامعه بین المللی در قبال منازعه اسرائیل- فلسطین می باشد. این بخش نیز شامل دو فصل می باشد. در فصل اول به مفهوم دکتترین مسئولیت حمایت، عناصر مولفه آن و مبانی موضوعه دکتترین مسئولیت حمایت اشاره شد و همچنین لزوم واکنش جامعه بین المللی در قبال نقض حقوق بشر و بشر دوستانه مطرح می شود، که براساس آن دولت ها مکلف به واکنش در قبال دولت خاطی می باشند. زیرا تمام دولت ها در رعایت این قواعد دارای منفعت حقوقی میباشند. در فصل دوم قابلیت اعمال دکتترین مسئولیت حمایت بر قضیه فلسطین و اسرائیل مورد بررسی قرار گرفت. همانطور که ذکر شد، اسرائیل به عنوان قدرت اشغالگر موظف به رعایت حقوق بشر و بشر دوستانه مردم فلسطین است و مسئولیت حمایت از جمعیت تحت سلطه خود را بر عهده دارد، لکن قادر نبوده یا نخواسته است که از مردم این سرزمین حمایت کند، بلکه خود ناقض حقوق بشر و بشر دوستانه بوده است. لذا این مسئولیت به جامعه بین المللی منتقل می شود.

بخش اول: ناکامی جامعه بین المللی در حل معضل فلسطین

در این بخش ابتدا پیشینه تاریخی سرزمین فلسطین و چگونگی شکل گیری دولت اسرائیل و تحولات پس از آن از جمله جنگ ها و درگیری های بین نیرو های فلسطینی و یهودیان و منازعه فی

مابین آنها مطرح میشود. سپس مسئله قابلیت اعمال حقوق بشر و بشر دوستانه در سرزمین های اشغالی و موارد نقض حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه مردم فلسطین توسط اسرائیل به تفصیل مورد بررسی قرار می گیرد.

فصل اول - پیشینه تاریخی سرزمین فلسطین و سیر تاریخی شکل گیری اسرائیل

فلسطین، گهواره ادیان توحیدی بزرگ تاریخ، به لحاظ مقام و موقعیت مذهبی خاصی که در میان مسلمانان، مسیحیان و یهودیان داشته و دارد، سرزمینی مقدس شناخته شده و همواره از اهمیت ویژه ای برخوردار بوده است.

مبحث اول - موقعیت جغرافیایی سرزمین فلسطین

موقعیت ویژه جغرافیایی فلسطین، این سرزمین را در طول تاریخ و از دیرباز به گذرگاه و مرکز بسیاری از کشورها و تمدن های کهن تبدیل کرده است.

فلسطین در غرب قاره آسیا، میان دو خط عرضی $29^{\circ}/30'$ و $33^{\circ}/15'$ شمالی و دو خط طولی $34^{\circ}/15'$ و $35^{\circ}/4'$ شرقی قرار دارد. راه های آسیا، آفریقا و اروپا از آن می گذرد و مناطق میان دریای مدیترانه (که خود به اقیانوس اطلس متصل است) و دریای سرخ و بخشی از اقیانوس هند را به هم مربوط می سازد. فلسطین از غرب به دریای مدیترانه، از شرق به سوریه و اردن، از شمال به لبنان و سوریه، و از جنوب به شبه جزیره سینا (مصر) و خلیج عقبه محدود است.

مساحت فلسطین در حدود 27009 کیلومتر مربع است. سرزمین آن مثلث شکل است و از شمال تا جنوب در حدود 430 کیلومتر طول دارد. عرضش در شمال میان 51 و 70 کیلومتر و در وسط میان 72 و 95 کیلومتر است. عرض فلسطین در جنوب بیشتر است و به حدود 117 کیلومتر می رسد.^۱

مبحث دوم - سیر تاریخی شکل گیری اسرائیل

در اواخر قرن نوزدهم نهضتی در میان یهودیان اروپا شکل گرفت که هدف آن تشکیل کشوری یهودی در سرزمین فلسطین بود. این نهضت، صهیونیسم نام گرفت. این نامگذاری به این دلیل می باشد که در قسمت جنوبی شهر قدس، در اورشلیم کوهی به ارتفاع تقریبی 900 متر از سطح دریا با نام صهیون و یا صیون به معنی کوه خشک و پر آفتاب قرار دارد. ^۲ صهیونیسم اعتقاد به وجود ملتی به عنوان یهود است که باید از پراکندگی نجات یابد و در کشور خاص خویش ساکن شود.^۳

^۱ - عبدالوهاب کیانی، تاریخ نوین فلسطین، ترجمه محمد جواهر کلام، (تهران: انتشارات امیرکبیر، چاپ دوم، ۱۳۷۶)، ص ۱۵.

^۲ - محمد حسن میرزایی، روایت غزه از آغاز تاکنون، (قم: انتشارات امیر المومنین (ع)، چاپ اول، ۱۳۸۷)، ص ۱۳.

^۳ - احمد زید آبادی، دین و دولت در اسرائیل، (تهران: نشر روز نگار، چاپ اول، ۱۳۸۱)، ص ۱۰۱.

بند اول - قبل از جنگ جهانی اول

در اوایل دهه ۶۰ قرن نوزدهم، بعضی از متفکران یهود برای فعالیت در راه "بازگشت" به فلسطین و عمران (استعمار) آن دعوت خود را آغاز کردند. اولین نفر آنها هیرش کالیشر،^۱ خاخام یهودی بود که این دعوت را در کتاب در جستجوی صهیون در سال ۱۸۶۱ آغاز کرد. در نتیجه تلاش‌های او نخستین جمعیت صهیونیستی در آلمان تاسیس شد. سال بعد موزز (موسی) هس،^۲ کتاب "رم و قدس" را منتشر کرد و در آن از تأسیس دولتی یهودی در فلسطین سخن گفت.^۳ یکی از سران یهود پینسکر^۴ کتاب "خودمختاری" را تألیف کرد و یهود را تحریک و تحریص نمود که هر چه زودتر متشکل شوند، او در این کتاب می‌گوید: دنیا با نظر حقارت به یهود می‌نگرد، زیرا ما در تمام روی زمین وطن و مرکز و استقلال نداریم و همه جا بیگانه به حساب می‌آئیم و علاج اساسی این درد سخت اینست که یهود عالم در ارض وطن (فلسطین) جمع شوند و ملت یهودی مستقل تشکیل دهند.^۵

با وجود این صهیونیسم تا سال ۱۸۸۱ با توده‌های یهود هیچ پیوندی نداشت. در این سال تزار الکساندر دوم در روسیه ترور شد و یهودیان این کشور در معرض کشتار قرار گرفتند و تعداد بسیاری از آنها از روسیه خارج شدند. یکی از نتایج این کشتار این بود که چند جمعیت صهیونیستی محلی به نام "دوستان صهیون"^۶ به وجود آمد. این جمعیت‌ها مسئله اسکان یهودیان در فلسطین را به عنوان یک احتمال عملی پیش کشیدند و سعی کردند زبان عبری را احیا کنند و آن را به عنوان زبان اکثریت یهودیان سازند.

قتل عام یهودیان در روسیه از یک طرف و تأسیس جمعیت‌های "دوستان صهیون" از طرف دیگر، زمینه را برای پیدایش جنبش بیلو^۷ فراهم ساخت. این جنبش از صدها جوان صهیونیست تشکیل می‌شدو برای مهاجرت دادن یهودیان به فلسطین به قصد اقامت، فعالیت می‌کرد. جنبش بیلو در سال ۱۸۸۲ موفق شد بیست یهودی استعمارگر را به فلسطین بفرستد و به این وسیله نطفه اولین مهاجرت صهیونیستی پایه ریزی شد.^۸

^۱ Zebi Hirsch kalischer

^۲ Moses (Moshe) Hess

^۳ - عبدالوهاب کیانی، تاریخ نوین فلسطین، پیشین، ص ۳۳.

^۴ Leon pinsker

^۵ - اکرم زعتیر، سرگذشت فلسطین، ترجمه اکبرهاشمی رفسنجانی، (قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، چاپ چهارم، تابستان ۱۳۷۶)، ص ۱۰۸.

^۶ Hibbath zion (Hovevi)

^۷ Bilu

^۸ - عبدالوهاب کیانی، پیشین، ص ۳۵.

طی سال‌های ۱۸۸۲ تا ۱۸۹۷، صهیونیست جهانی برای اسکان مهاجران یهود در فلسطین، به کوشش‌هایی دست زد، اما پیشرفت قابل ملاحظه‌ای را کسب نکرد و مجدداً شکست خورد. اما با هر شکست، کوشش و تلاش طرفداران نهضت بیشتر می‌شد و تا زمان "تئودور هرتزل" این نهضت که عمدتاً می‌کوشید با نام یک نهضت فرهنگی، حیات خود را ادامه دهد پیشرفت شایان توجهی کرد. هرتزل به نهضت صهیونیستی رنگ دیگری داد و تشکیل یک مملکت یهودی را به عنوان راه حل مسأله یهود و ایستادگی در برابر یهود ستیزی پیشنهاد کرد. او کتابی به نام "دولت یهود" نوشت. هرتزل در این کتاب پیشنهاد نمود که آژانس یهود تشکیل شود تا برنامه مذاکرات و نقشه‌های سیاسی حزب را تنظیم نماید و یک شرکت یهودی به وجود آید که احتیاجات اقتصادی و مالی نهضت را تأمین کند.^۱ در پی چاپ کتاب دولت یهود اثر هرتزل، صهیونیسم جهانی، اولین گردهمایی و کنگره خود را در سال ۱۸۹۷ در شهر بال سوئیس تشکیل داد.

کنگره صهیونیست اهداف خود را به شرح زیر تعیین و به اتفاق آرا تصویب کرد:

هدف صهیونیسم ایجاد موطنی برای مردم یهود در فلسطین و تضمین آن توسط قوانین بین المللی است. کنگره صهیونیست تحقق این هدف را در گروهی اجرای تدابیر زیر می‌داند:

۱- گسترش مناسب مهاجر نشین های یهودی در فلسطین ، توسط کشاورزان و کارگران صنعتی.

۲- سازماندهی و ایجاد وحدت بین تمامی یهودیان از طریق موسسات مناسب محلی و بین المللی و بر اساس قوانین کشور های مختلف.

۳- تقویت و پرورش احساسات و آگاهی ملی یهودیان .

۴- در صورت لزوم بر داشتن گامهای مقدماتی در جهت کسب رضایت حکومت ها ، برای دستیابی به هدف صهیونیسم.^۲

اصالت اثر هرتزل در این نکته نهفته است که او به بیان اندیشه‌های کلی یا به ارائه یک طرح واهی اکتفا نمی‌کند، بلکه یک طرح عملی ارائه می‌دهد و طی آن با وضوح تمام، ارگان‌های را ترسیم می‌کند که مسئول احداث و بنا کردن کشور یهود هستند.

وی بعد از کنگره نیز در روزنامه خود تحت عنوان دی‌ولت^۳، در سوم سپتامبر ۱۸۹۷ در وین چنین نوشت: "اگر بنا باشد که نتایج بال را خلاصه کنم، از این قرار است که من در بال، دولت یهود

^۱ - محمد حسن میرزایی ، پیشین ، ص ۱۷.

^۲ - ناهوم سوکولوف ، تاریخ صهیونیسم ، ترجمه داوود حیدری ، (تهران : ناشر موسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران ، چاپ اول ، ۱۳۷۷ ، ص ۲۸۶.)

^۳ . Diewelt